

M
O
L
A

L
A
U
R
A

M
O
L
A

A
I
R
O
L
A

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Tämän kirjan kirjoittamisen ovat mahdollistaneet:
Suomen Kulttuurirahaston Keski-Pohjanmaan aluerahasto
Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö
Otavan Kirjasäätiö
Teaterstiftelsen Vivicas Vänner

© Laura Airola ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-53255-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Äideille

Tunnettujen taivaankappaleiden liikkeet ovat niin tasaisia, että ne ovat johtaneet historian saatossa olettamukseen taivaanpallon muuttumattomuudesta.

Sopusointua häiritsevät kuitenkin silloin tällöin erikoiset ilmiöt, jotka näkyvät taivaalla lyhyemmän tai pitemmän aikaa, häviten sitten näkymättömiin.

Newcomb & Engelmann: *Tähtimaailma* (1929)

Näkki asuu kahden suurimman kiven välissä. Sen käpälä on valmiina nappaamaan jokaisen onnettoman, joka astuu liian lähelle virtausta.

Ruskea jokivesi ryöppyää verkon rei'istä takaisin virtaan ja sekoittuu pyörteisiin vaarin kiskoessa katiskaa pintaan. Nouden varpaileni, etten menettäisi mahdollisuutta nähdä saalista ensimmäisenä ja päästä raportoimaan vaarille. Ensin erottuu vääntelevä pyrstö, sitten koko kala kiiltävässä asussaan. Rujo, ruotoinen hauki. Pian erottuu myös toinen, pienempi. Hämy, sukkela särki.

Vaari laskee huohottaen katiskan nurmelle, kalat sätkivät.

”Liika pieni, joutaa takas kasvamaan”, vaari sanoo, nappaa luukun kautta pienemmän kouraansa ja nakkaa jokeen.

Mulskahdus, ja särki vilahtaa virran mukana takaisin vanhaan elämäänsä. Suurempi alkaa väsyä taistelussaan. Nostan joesta vettä ämpäriin ja sinne hauki sujahtaa, viimeiselle matkalleen. Se ei ymmärrä vielä päästää irti toivosta, vaan virkistyy pyörimään ympyrää sinisen ämpärin pohjalla.

Minulla on tärkeä tehtävä Ladan etupenkillä ämpäripitäjänä. Vaari käskee ankarasti olemaan läikyttämättä. Hauen tempoilu tuntuu kovan muovin läpi, mutta pian se rauhoittuu, ja

Läkkisen Veikon talon kohdilla se vaikuttaa jo tyytyneen kohtaloon. Lempi nojaa Läkkisen aitaan ja tupakoi, sen punainen hiuspehko on kuin myrkkypilvi.

Pihassa Lada käväisee tutuissa montuissa, ensin oikealla, sitten vasemmalla. Jokivesi loiskuu vähän ämpärin reunojen yli, ja pyyhin käteni hameeseen, ettei vaari huomaa. Moottorin sammuttua tulee hiljaista. Hengitän velto hauki sylissäni hetken syvään alkukesän hajua, jossa yhdistyvät petuniat ja bensa. Vaari taittelee itsensä ulos autosta. Sitten se avaa minulle oven kuin olisin prinsessa Diana.

Kuulen aukeavan räppänän äänen, ja sitten mummin: ”Tuliko sieltä kallaa?”

”Tuli kaks”, huudan takaisin täyttä kurkkua, ”mutta toinen oli liika pieni, päästettiin takas kasvamaan.”

Vaari on ryhtynyt tekemään tulta, touhuamista säästää tuttu ähinä. Vaari näyttää, miten puut asetellaan pyramidiksi. Halkojen väliin pitää jäädä kolo, johon mahtuu riekale Kalajokilaaksoa ja tuohta niin, että tuli syttyy kerrasta. Kun nuotio syttyy, vaari kaivaa puukon ja ottaa minut polviensa väliin. Ensin lyödään taju, vaikka näyttää että hauki on jo vähintäänkin unilla. Sitten vaari tarttuu ranteisiini ja rapsutamme yhdessä suomet vastakarvaan irti, sitten viilto vatsaan ja suolet ulos.

”Silmät jätetään paikalleen, ne on terveellisiä”, vaari neuvoo.

Vaari väittää, ettei tarvitse muiden typpöläisten tavoin silmalaseja siksi, että on syönyt niin paljon hauensilmäiä.

Ruoan jälkeen vaari paiskaa lätsän hyllyltä takaraivolleen ja rykäisee. Sen lähtöä edeltää aina sama sanaton rykäisy. Siitä tietää, ettei sitä näkyisi ainakaan muutamaan tuntiin.

Sitten moottori käynnistyy ja kuuluu tuttu peruutuksen ääni. Nouseva kääntöpaikalle, sitten pieni tauko, kun ratti kis-

kaistaan äärioikealle, ja sitten yltyvä pärinä, joka kohta loitto-
nee hitaasti. Käkikello luikauttaa lyhimmän virtensä, kello on
yksi. Me olemme täällä emmekä lähde mihinkään. Vaari on se,
joka lähtee.

Mummi avaa ikkunan ja puhalttaa savut siihen suuntaan.
”Sinne lähti, sano Annikki Tähti.”

Mamin nuorempi veli Viinapannu on ilmestynyt pöydän
ääreen ja mulkaisee kulmiensa alta.

”Mitäs kaupunkilainen?” se tivaa ja vispaa jalkaansa niin, että
hopiateetä läikkyy pöydälle.

Siihen ei ole olemassa muuta vastausta kuin ”ei mitään”.

Kiipeän mummin syliin.

”Iltapäivää tuppaan!”

Mummin luokse tullaan ilmoittamatta. Jos luuta ei ole oven
edessä, se tarkoittaa, että joku on kotona.

”Jaaha, Alli-rouva molotti hitto lomavuorilla”, mummi lau-
suu aina saman palindromin Allin ilmestyessä.

Mummin hokema ei yhtään sovi Alliin, jolla on silmien
tilalla kaksi kuunsirppiä. Ei se ikinä molota mitään, nauraa vain
aamusta iltaan. Allin kädet ovat ihmeelliset, vanhat ja ryppyiset,
mutta kuitenkin lapsen kokoa.

Alli asuu kuudentoista kilometrin päässä Ilomäellä, joka on
paikka metsän keskellä. Kaikki kuusi lasta ovat muuttaneet pois,
paitsi se yksi, joka on haudattu mökin pihaan. Silloin mäki muut-
tui Surumäeksi, mutta nyt siitä on jo aikaa ja ilo on palannut.

Alli on asunut aiemmin Helsingissä, ollut siellä töissä talon-
miehenä. Siksi se on vähän hienompi. Nytkin se on pukeutu-
nut kimaltavaan leninkiin ja sitonut harmaan tukkansa nuttu-
ralle pään päälle kuin Pikku Myy. Mummi ei ole koskaan käynyt
maakuntarajan eteläpuolella.

Mauno hiihtelee Allin kannoilla kuin varjo. Mauno on pitkä tupakansyövä mies, joka tulee mummin kanssa hyvin juttuun. Vaarin mielestä liiankin hyvin. Kaikki käyvät mummillä paitsi naapurin Taimi, jonka kanssa mummi ei ole puhunut kymmeneen vuoteen. Taimi uskoo Jumalaan ja paheksuu mummin pernanenttia. Mummi ajoittaa käyntinsä postilaatikolle tarkkaan niin, ettei osu paikalle samaan aikaan.

Allin taika on siinä, että sillä on kyky nähdä kaikista parhaat puolet. Sen mielestä esimerkiksi Maunolla, jonka naama on kuin kulunut nahkalompakko, on ”komeat korvat”. Mummi päinvastoin näkee kaikista vain viat ja puutteet.

Isosiskoni Maria katsoo ostos-tv:tä, olen noussut korkealle jakkaralle ja hinkkaan Fairyssä uitetulla rätillä keittiökomeron kaappeja, joissa on keltaisen rasvan ja pölyn muodostama kuori. Se on lempipuuhaani.

Typpön murhamysteeri kaivetaan esiin tällä porukalla aina. Yksi mies on kadonnut vuosia aiemmin suolla. Vain toinen saapas on löytynyt suon reunasta. Murha on jäänyt ratkaisematta, mutta mummi epäilee kylän ainoaa baaria pitänyttä Alia, joka katosi pian tapauksen jälkeen takaisin Ruotsiin, mistä oli tullutkin. Niin Alin baarista tuli Bar Celona, jota pitää Salama-Sirkka, Haminasta Typpöön rantautunut maailmannainen, joka käyttää kiro sanoja kekseliäästi. Kun Sirkka näkee meidät, se huudahtaa ”voi jumalauta näitä tyttöjä!”. Kuolaa lentää naamalle kun ärrä särähtää sen lausussa ”kyrvännuppi miten ihania olette”.

Maria huutaa minut kamariin ja käskee laittamaan telkkaria suuremmalle, kun keittiöstä alkaa kuulua tuttu laulu. Vaari on palannut.

*Miljoona, miljoona, miljoona ruusua
Tuoksua, tuoksua, tuoksua rakkauden
Muistoja, muistoja, muistoja tuoksut tuo
Tunteen ja katseen ensirakkauden*

Mummi ja vaari löytävät harvoin yhteisen sävelen, mutta laulamalla se löytyy aina.

Kömmen Marian viereen sohvalle ja katselen sieltä, kun Alli kampa mummin tukkaa taakse pitkillä vedoilla. Joskus katselen mummia ja sen kavereita ja mietin, miltä ne näyttäisivät ilman ihoja, lihoja ja sisäelimiä, pelkkinä luurankoina. Miten ne pitelisivät sätkiä pelkkien hampaiden välissä ja savu leviäisi suoraan huoneilmaan kylkiluiden välistä. Millainen kolina kuuluisi, kun Viinapannu vispaisi luista koipeaan vasten linoleumia.

Pannu napsauttaa radion auki, sen mielestä mummin ja vaarin laulut ovat mädänneitä. Marion Rung laulaa, ja Alli taputtaa pöytää innoissaan. Se levittää kätensä – käsivarsien luut – ilmaan ja napsuttaa sorminiveliä toisiinsa. *Hyvästi yö... hän sai sen aikaan...* Alli-luuranko tanssimassa on hauska näky. Mummi-luuranko ei nouse penkistä, mutta tapaa sanoja samalla kun tumpaa hartaasti tuhkakuppiin.

Mummin pään yläpuolella naulassa roikkuu onnea tuova hevosenkenkä. Se on valahtanut vinoon. Laitan silmät kiinni ja yritän luetella ulkomuistista mummin seinillä roikkuvat esineet järjestyksessä vasemmalta oikealle. Vanha pyöränsatula, jonka löysimme Marian kanssa ojasta. Peili, jonka kehykset ovat paksusta, kiiltäväksi lakatusta puusta. Maalaus, jossa purjevene taistelee tietään eteenpäin tyrskyissä. Kulkukauppiailta ostettu ryijy, jossa villihevoset loikkivat tulenloimussa.

Mummi ilmestyy kamariin kesken kaiken haeskelemaan korujaan. Pyöreän sinisen peltipurkin kansi naksahuttaa auki ja

tuoksu leviää huoneeseen kampauspöydältä, jonka laatikoista mummi naaraa näyttäviä korvarenkaita. Lämpö leivinuunista on kuumentanut huoneen niin, että Marian naama kiiltää punaisena.

”Ollaanko me menossa jonnekin?” se kysyy haukotellen mummilta.

Avarassa luonnossa pingviinit lämmittävät toisiaan 50 asteen pakkasessa. Minä katson mummia ja nostan kulmakarvojeni kysymyksen merkiksi.

”Kohta mentiin. Vetäkääs vaatteet päälle.”

Bar Celonaan ei mennä koskaan Ladalla, vaan aina tien laitaa kävelleen. Mummin korkokenkien korot uppoavat joka askelella syvälle tienpenkan saveen.

Sisällä väki on hilpeää. Vaari tilaa itselleen kolme kaljapulloa ja meille pastillirasiat, joissa on kotilon, meritähden ja ötökän muotoisia karkkeja.

Minun käteeni Sirkka antaa vaihtorahat, kaksi kolikkoa, jotka iskemme hedelmäpeliin heti, kun vaari on istunut pöytään. Rullat lähtevät pyörimään ja Maria nojautuu lähemmäs konetta. Rypäle, sitruuna... kirsikka. Marian vuoro. Kirsikka. Kirsikka. Jokeri.

Pelikoneen maha ratkeaa ja kolikot tippuvat kaukaloon. Vilkaisen nopeasti, onko joku huomannut. Vaikuttaa siltä, ettei ole. Tiskillä Sirkka on kiireinen väitellessään jostain Kalevin kanssa. Mummi siristää silmiään ja puhalttaa juuri savua kohti baarin katossa pyörivää tuuletinta, joka viipaloi sitä tasaiseen tahtiin.

Vaarin suu vaahtoa ja sanat ”lakko” ja ”ässaakoo” vilisevät puheessa kuin särjet Makkarakoskessa. Maria kauhoo viisi markkaa tähtipelin kaukalosta, minä hämään nojaamalla koneeseen. Maria hakee kolikoilla meille jaffat, sitten annamme toisillemme vauhtia pyörivillä baarijakkaroilla.

Ilma on koko ajan sakeampi. Tulee huono olo. Kömmin mummin hajuveden tuoksuiseen syliin ja alan kääriä sille sätkiä. Olen siinä niin taitava, että saan kääriä myös Allille ja Maunolle.

Vaari on vaihtanut pöytää ja mesoaa nyt Maunolle, joka on valittu jo kahtena vuonna peräkkäin Pohjois-Pohjanmaan vuoden lausujaksi. Yksi pöydän miehistä katsoo vaaria alta kulmiensa, kun vaari lausuu ”porvarihallitus” niin, että yhden r:n tilalla on ainakin kolme, ja lyö nyrkin pöytään. Tyhjä kaljapullo kaatuu ja lähtee kierimään kohti pöydän reunaa, mutta Sirkka nappaa sen ketterästi ohi kävellessään. Alli kertoo, että Sirkka on ollut nuorempana telinevoimistelijoiden piirimestari. Se on edelleen niin riski, että kantaa pöytiin sammuneet valomerkin jälkeen omin käsin taksitolpalle, tuoleineen päivineen.

Jossain vaiheessa huomaan, että Maria on nukahtanut pää pöytää vasten.

Kun toinen kaljapullo vierähtää lattialle, kukaan ei ole ottamassa vastaan. Silloin rysähtää, ja takahuoneesta astuu esiin siivooja valkoinen muoviämpäri kädessään. Se katselee minua hetken uteliaasti. Ehkä se tietää, että minäkin pidän siivoamisesta. Essu on ihmeellisen valkoinen, se hohtaa kuin tangolaulajan etuhammas.

Jos haluaa saada jonkin näyttämään joltain toiselta, voi siristää silmiä ja katsoa maailmaa ripsien välistä. Ääriviivat sumentuvat ja voi kuvitella baarin vihreän kokolattiamaton sammalikoksi, ja sitä pitkin pyyhältävän siivoojan essuineen ja valkoisine ämpäreineen valkoiseksi kärpässieneksi. Niitä ei saa syödä, ei edes poimia.

”Eikö sulloo siistimpää paitaa, vastahan minä pesin sen kel-tasen?” siivooja kysyy mieheltä, joka nuokkuu vasten nurkka-pöytää. Se onkin jonkun äiti, tietenkin. Se tuntuu ihmeelliseltä,

koska mies näyttää satavuotiaalta, kun taas siivooja näyttää korkeintaan 110-vuotiaalta.

Mummin syli alkaa upottaa, vaikka rinnuksen tekotimantit painavat otsaan kipeästi. Olen juuri pyydystämässä vauvakalaa joesta näkin vaaniessa kivien välissä, kun herään kovaan kolaukseen. Tuolinjalka sinkoaa lähelle hedelmäpeliin nojailevaa miestä.

”Voi kauhia”, mummi aloittaa, ei niinkään kauhistuneella kuin kyllästyneellä äänellä. Vaari töröttää keskellä baaria kulmakarvat yhtenä karvaisena harmaalokkina. Kulmien alta katsellut riidanhaastaja makaa lattialla ja pyyhkii verta nenästään. Alvari on tarttunut vaaria olkavarsista ja koettaa suostutella sitä istumaan. Pulisevien ukkoporukoiden jutut ovat vaienneet kuin veitsellä leikaten.

”Voi kauhia”, mummi toistaa, nyt äänessä on myös tyyntä hirmumyrskyn edellä.

Mummilla on täydellinen kyky pysyä hievahtamatta oman olemisensa keskipisteessä, vaikka koko maailma murenisi ympärillä.

”Lähetäänpä tytöt jatkamaan”, vaari puhisee, nostelee lät-säänsä ilmaan ja laskee takaisin muutaman kerran, mutta ei löydä sille sopivaa paikkaa. Lakki jää lopulta vähän liian eteen otsalle.

Vaari pyyhkäisee pöydälle karisseet tuhkat huolellisesti kuin siivoaisi jälkensä. Mummi vetää vetoketjuni kiinni niin, että kaulan ihoa jää väliin. Kipu saa kynelet silmiin.

”Herätä nyt tuo tyttö”, mummi komentaa vaaria ja viittilöi Mariaan päin, joka nukkuu kuola poskelle valuen viereisessä pöydässä.

Vaari nappaa Marian olkapäälle ja astumme baarin ovesta yöhön, jota valaisevat vain vilkkuva Bar Celona -kyltti ja typpöläiset tähdet.